

Югозападен университет „Неофит Рилски”, гр. Благоевград

СТАНОВИЩЕ

от

от доц. д-р Елка Георгиева Горанова,

Катедра „Логопедия“, факултет по „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“
професионално направление 7.4. Обществено здраве, за придобиване на научната
степен „доктор“ по професионално направление 7.4 Обществено здраве
с кандидат Нина Петрова Йорданова,

Нов Български Университет, Департамент „Здравеопазване и социална работа“

НА ТЕМА: Верификация и дигитализация на скала за оценка на уменията за учене
чрез игра PTESS във възраст от 0 до 4 години

Научни ръководители: доц. д-р Полина Михова доц. д-р Деян Палежев

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Безспорен факт е, че в днешно време броят на децата с комуникативни нарушения се увеличи драстично и тази тенденция се наблюдава във всички нива на образователната ни система като цяло: детски ясли, детски градини, училища. Вече е очевидно за всички, че в детската популация преобладават дизонтогенетични механизми, които формират нови варианти на индивидуални различия и норми на комуникация. Единствено тяхната незабавна, навременна и компетентна оценка може да доведе до най-подходящ и индивидуализиран начин за преодоляване на съществуващите дефицити при всяко конкретно дете. Всяко изследване, което апробира, адаптира и верифицира скали за оценка на детското развитие в най-ранна детска възраст (конкретно в тази докторска дисертация от 0 до 4 години) е актуално и

значимо в научно отношение, имайки предвид влиянието на все по-бързо променящите се фактори на средата.

В този контекст представената за рецензиране докторска дисертация е не само навременна, но бих казала и дълго очаквана възможност да се въведе такава оценка и нейната дигитализация в логопедичната практика, за да се ползва както от специалисти, така и от родители с деца с комуникативни нарушения. Тук искам да посоча като добър пример Националният регистър за лица с лицево-челюстни аномалии, който вече 10-та година доказва своята ефективност за събиране на данни на пациенти с вродени лицеви аномалии, и чрез който се създаде стандарт за логопедична диагностика и комплексно лечение, приложим на територията на България.

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Докторант Нина Йорданова е успяла синтезирано да обобщи своя 14 годишен изследователски опит в 288 страници (168 страници текст и 120 страници с приложения). Структурата на дисертацията логически следва етапите през които е преминала, за да създаде, верифицира и дигитализира собствената методика PTESS - Програма за учене през игра PTES и скали за оценка на уменията за учене през игра PTESS. И програмата за учене през игра и скалите за оценка на уменията през игра имат свои отделни цели, задачи и използвани методики за създаването им, които са описани подробно с всички критерии разпределени по възрасти със съответните айтеми -общо 4 скали, 33 категории, 158 айтеми, за деца на възраст от 3 до 48/54 месечна възраст. Всички категории са свързани с проследяване на нивото на развитие на социалното поведение чрез играта в различните ѝ форми за конкретната възраст. Погледната глобално тази информация можем да се обобщи, че тя си поставя три основни цели: да валидира методиката PTESS, да я дигитализира в онлайн пространството, и да докаже надеждността ѝ като инструмент за проследяване на детското развитие. По този начин специализирания инструмент PTESS, използвайки играта като основен метод за наблюдение и развитие на когнитивни, социални и моторни умения, подпомага ранното откриване на отклонения в развитието, и предоставя структурирана подкрепа за родители и специалисти при планиране на терапевтичните програми. Тъй като най-ранните комуникативни умения и стратегии на детето се изграждат по време на игра, където водещ е родителят,

именно и затова докторант Йорданова е включила родителите в създаването на инструмента. Разглеждайки ги в тази взаимовръзка, и според мен дигитализацията на PTESS е задължителната крайна стъпка, чрез която се улеснява достъпа до инструмента за оценка от родителите. Получавайки подробна и систематична обратна връзка за развитието на своите деца, родителската ангажираност в процеса на обучение и развитие на детето е в пъти по-ефективна и ефикасна. Като добавена стойност към дисертацията отчитам приложеният авторски социално-психологичен тренинг за родители, разработен специално за дисертацията.

Осемте задачи са логически изведени от целите на изследването и съпровождат практическото прилагане на скалата за оценка на уменията за учене чрез игра PTESS през всичките му етапи.

Броят на изследваните лица е достатъчен за верификацията на PTESS скалите - 461 деца, от които 31 момчета и 150 момичета (31 момчета предполагам, че е техническа грешка) на календарна възраст от 5 месеца до 54 м. Има и разминаване и в месеците при същото описание на контингента, но в друга част на текста – *„За нуждите на дисертационния труд бяха изследвани 461 лица на възраст от 6 месеца до 58 месеца. Родителите на всички изследвани деца са заявили (според собствените си разбирания) липса на притеснителни наблюдения в развитието на децата им“*. Тук бих препоръчала да се представят изследваните деца по пол, възраст и брой от самото начало на апробирането през 2010 г до 2023 г в табличен вид, за да се придобие по-ясна визуална представа, какъв брой деца са изследвани и през кой етап. Такива единични таблици има, но те не са обобщени.

Съпоставимостта на PTESS с резултатите от Мюнхенската функционална диагностика на развитието (MFED) доказва валидността на резултатите и добавя положителна стойност на дисертацията, въпреки малките разлики в месеците при различните възрастови групи.

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

За конструирането на програмата за учене през игра PTES и скали за оценка на уменията за учене през игра PTESS са използвани моделите на Мюнхенската функционална диагностична скала за развитие (MFED), и теоретичната обосновка на

играта на Пенелопе Лийч, които се приемат за фундамент при разработването на такъв вид скали.

Дизайнът на методиката включва два етапа, като в първия етап на анализа са разгледани заявките от консултация на родителите с логопед, след което са обединени в 5 групи в зависимост от наблюдавания дефицит. По време на анализа се наблюдава „много интересна промяна във вида на заявките на родителите за консултация с логопед през годините 2020, 2021 и 2022 г., което подробно е описано в публикувана статия пред 2023 г от докторант Йорданова (Iordanova, 2023). Нивото на развитие на всички деца е определяно със съществуващата скала за оценка на възможностите за учене през игра PTESS. Контролна оценка на детското развитие на всички деца е направена с MFED (Munchner Funktionelle Entwicklungs Diagnostik).

Във втория етап е анализирана възрастта на децата, за които са подадени посочените заявки за консултация с логопед, нивото на развитие на децата и времето от подаване на заявката до започване на логопедичната терапия. Поради промяната в условията на COVID пандемията под внимание са взети резултатите само от последните три години – 2020, 2021 и 2022 г.

Показаните резултати от всички изследвани 277 деца, разпределени в съответните възрасти са също публикувани в реферирани база данни (Iordanova, 2022; Iordanova, 2023), което доказва на практика съответствието между методика на изследване и поставените цел и задачи в дисертационния труд.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.

Резултатите от сравнителния анализ между изследваните лица с PTESS и Мюнхенска функционална диагностика на развитие са изключително близки (99 персентили сходен резултат между двете скали) с което верификацията на PTESS се приема за успешна. Описаният модел на развитие на детската игра може да бъде приет за научен теоретичен принос на докторанта, а приложените методики и скали PTESS за практически принос към развитието на логопедичната теория и практика в България.

Разработената дигиталната платформа WordPress за техническата реализация и ситуиране на PTESS от докторанта е обсъждана и апробирана в продължение на една календарна година. Изброените положителни страни на конкретната платформа я превръщат в удобен за потребителя интерфейс, което позволява безпроблемно ѝ потребителско ползване, най-вече високата гъвкавост и мащабност, което я прави също практически принос към дисертационния труд.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Докторантът участва в общо пет (5) публикации свързани с темата на дисертационния труд на български език, от които 4 на английски език, 3 от тях индексирани в SCOPUS. Заглавията, съдържанието и представените методики на публикациите показват много добри умения за представяне на научни тези, както и активното участие в научни форуми, свързани с изследваната проблематика. Посочени са също 2 цитирания на английски език, индексирани в SCOPUS.

Тази публикационна активност напълно удовлетворява необходимостта от научни изяви и дори надскача изискванията към докторантското обучение.

6. Мнения, препоръки и бележки.

В заключение, този дисертационния доказва как дигитализацията може да играе решаваща роля за повишаване на качеството и достъпността на ранната диагностика и интервенция, като обединява усилията на специалистите и родителите в грижата за развитието на децата. Дигитализацията на скалата PTESS увеличава достъпността и ефективността на процеса на оценка, като същевременно предлага възможности за по-добър мониторинг и адаптация на терапевтичните стратегии. С ползването на тази платформа (разработена на 3 езика) се осигурява възможност за наблюдение на резултатите в реално време и предлага автоматизирани препоръки за интервенции.

Въпрос: Посочват се, че програмата е създадена в резултат на съвместната работа на Нина Йорданова – логопед, Милена Макавеева – логопед и Хенриета Илиева – клиничен и консултативен психолог през 2007 година (Йорданова, 2010). Скалите са изработени от Нина Йорданова в края на 2007 година. Не намирам игра свързана с

развитие на уменията за ритъм. Според Вас коя най-ранна възраст е подходяща да се въведат игри, които развиват уменията за ритъм?

7. Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

Дисертацията на Нина Йорданова е логически свързан, правилно структуриран и ефективно осъществен труд с научна и практическа значимост. По-горе изброените положителни качества на дисертационния труд доказват, че докторанта владее методологията на научните изследвания, може самостоятелно да ги извършва, интерпретира и осъществява в практико-приложен аспект. На основание на цялостната си положителната оценка препоръчвам на уважаемото специализирано научно жури да присъди на **Нина Петрова Йорданова** образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 7.4. Обществено здраве.

Дата: 10.12.2024

Подпис.....

/доц. д-р Е. Горанова/